

Alkoholipoliittiset mielipiteet 2020

Yli puolet vastanneista pitää vallitsevaa alkoholipolitiikkaa sopivana

PÄÄLÖYDÖKSET

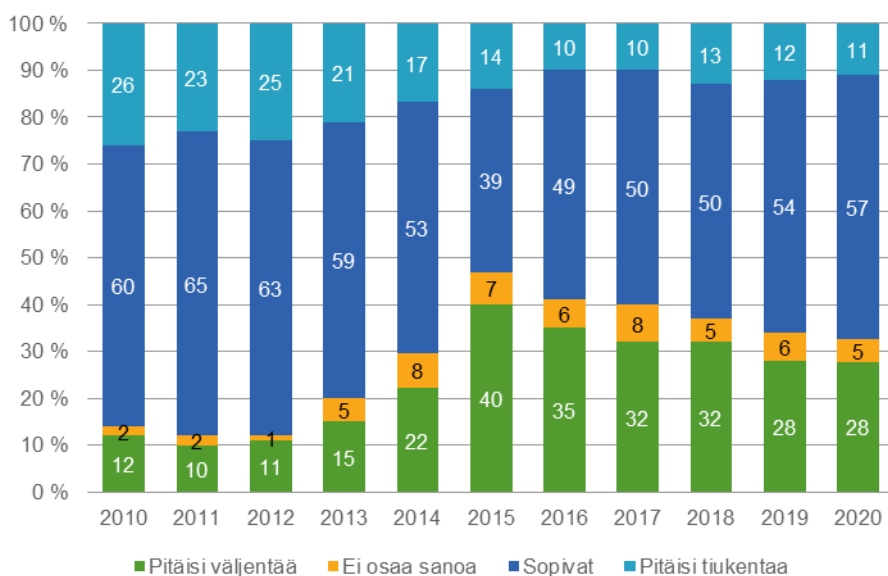
- Nykyisen alkoholipolitiikan kannalla oli 57 prosenttia vastaajista ja tiukempaa politiikkaa halusi 11 prosenttia vastaajista. Väljempää alkoholipolitiikkaa halusi 28 prosenttia vastaajista.
- Vastaajista puolet (50 %) oli sitä mieltä, että viinejä pitäisi saada ostaa päivittäistavara-kaupoista. Osuus oli hieman viime vuotta alhaisempi (53 %).
- Päivittäistavara-kaupoista väkeviä juomia haluavien osuus oli laskenut edellisvuoden 16 prosentista 11 prosenttiin vuonna 2020.
- Jos viinien mukana päivittäistavara-kaupoissa myytäisiin myös väkeviä alkoholijuomia, haluaisi viinit päivittäistavara-kauppoihin enää 25 prosenttia vastaajista.

Väestöstä 57 prosenttia pitää nykyisiä alkoholipoliittisia rajoituksia sopivina. Vastaava luku vuonna 2019 oli 54 prosenttia. Kyselyssä nykyistä tiukempaa alkoholipolitiikkaa kannatti 11 prosenttia vastaajista. Naisista miltei viidennes (19 %) toivoi tiukennuksia alkoholipolitiikkaan, kun taas miehillä vastaava osuus oli 7 prosenttia. Nykyistä väljempää alkoholipolitiikkaa halusi 28 prosenttia vastaajista. Miesten osuus tätä toivovista oli suurempi (37 %) kuin naisten osuus (18 %).

Suomalaisten alkoholipoliittisia mielipiteitä jakaa erityisesti se, missä viinejä pitäisi saada myydä. Vastaajista puolet (50 %) oli sitä mieltä, että viinejä pitäisi saada ostaa päivittäistavara-kaupoista, kun se vuotta aikaisemmin oli 53 prosenttia. Jos tämä kuitenkin tarkoittaisi että myös väkeviä alkoholijuomia voisi myydä päivittäistavara-kaupoissa, laskee viiniä kauppoihin haluavien osuus 25 prosenttiin. Hieman yli puolet vastaajista (55 %) oli sitä mieltä, että yli 5,5 prosenttisia juomasekoituksia ja oluita pitäisi saada ostaa päivittäistavara-kaupoista. Vastaajien selvä enemmistö (88 %) pitäisi väkevien alkoholijuomien myynnin tulevaisuudessakin Alkon yksinoikeutena.

Alkoholijuomien myynti-ikärajat saavat laajaa tukea. Yli yhdeksän kymmenestä vastanneesta (93 %) piti mietojen alkoholijuomien ja viinien ikärajaa sopivana. Väkevien alkoholijuomien ikärajaa piti sopivana 84 prosenttia vastaajista.

Kuvio 1. Suomalaisten suhtautuminen vallitseviin alkoholipoliittisiin rajoituksiin vuosina 2010–2020, prosenttia vastanneista

Thomas Karlsson

etunimi.sukunimi@thl.fi

Tämän vuoden tilastossa huomioitavaa:

- Alkoholipoliittisia mielipiteitä koskevat tiedot vuodelta 2020 on kerätty tammikuussa 2020, eli ennen koronaviruspandemian puhkeamista Suomessa.
- Kevään ja kesän 2020 poikkeusolosuhteet alkoholioloissa eivät siten heijastu kyselyn vastauksiin ja tuloksiin.

Väestön suhtautuminen alkoholipoliittisiin rajoituksiin

Alkoholipoliittisia mielipiteitä ja väestön mielipiteitä alkoholijuomien myyntijärjestelmästä tutkitaan Suomessa vuosittaisen mielipidekyselyiden avulla. Tässä raportissa keskitytään tammikuussa 2020 tehdyn mielipidekyselyn tuloksiin, joita vertaillaan edellisiin vastaavien mielipidekyselyjen tuloksiin. Viime vuosien mielipidekyselyjen tulosten tarkastelussa on muistettava, että alkoholipoliittikkaa väljennettiin ja alkoholijuomien myyntijärjestelmää laajennettiin päivittäistavara-kaupoissa alkoholilain kokonaisuudistuksen myötä vuonna 2018. Suurin osa alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevista muutoksista tuli voimaan tammikuussa, mutta kokonaisuudessaan uusi alkoholilaki astui voimaan 1.3.2018.

Vuodesta 1984 on mielipidekyselyissä esitetty kysymys: ”Mitä mieltä olette nykyisistä alkoholipoliittisista rajoituksista, toisin sanoen erilaisista julkisen vallan ja yhteiskunnan alkoholinkulutusta ja -käyttöä rajoittavista toimenpiteistä Suomessa? Ovatko ne mielestänne sopivia vai pitäisikö niitä tiukentaa tai väljentää?” Viimeisen vuosikymmenen ajan väestön alkoholipoliittiset mielipiteet ovat vaihdelleet suuresti tämän kysymyksen suhteen (Kuvio 1).

Vuonna 2010 neljännes vastaajista halusi tiukempaa alkoholipoliittikkaa ja vain 12 prosenttia toivoi alkoholipoliittisten rajoitusten väljentämistä. Vuodesta 2013 alkaen mielipiteet muuttuivat nopeasti vapaamielisempään suuntaan ja vuonna 2015 alkoholipoliittisia rajoituksia piti sopivina enää 39 prosenttia vastaajista. Väljempää alkoholipoliittikkaa toivovien osuus oli silloin noussut 40 prosenttiin.

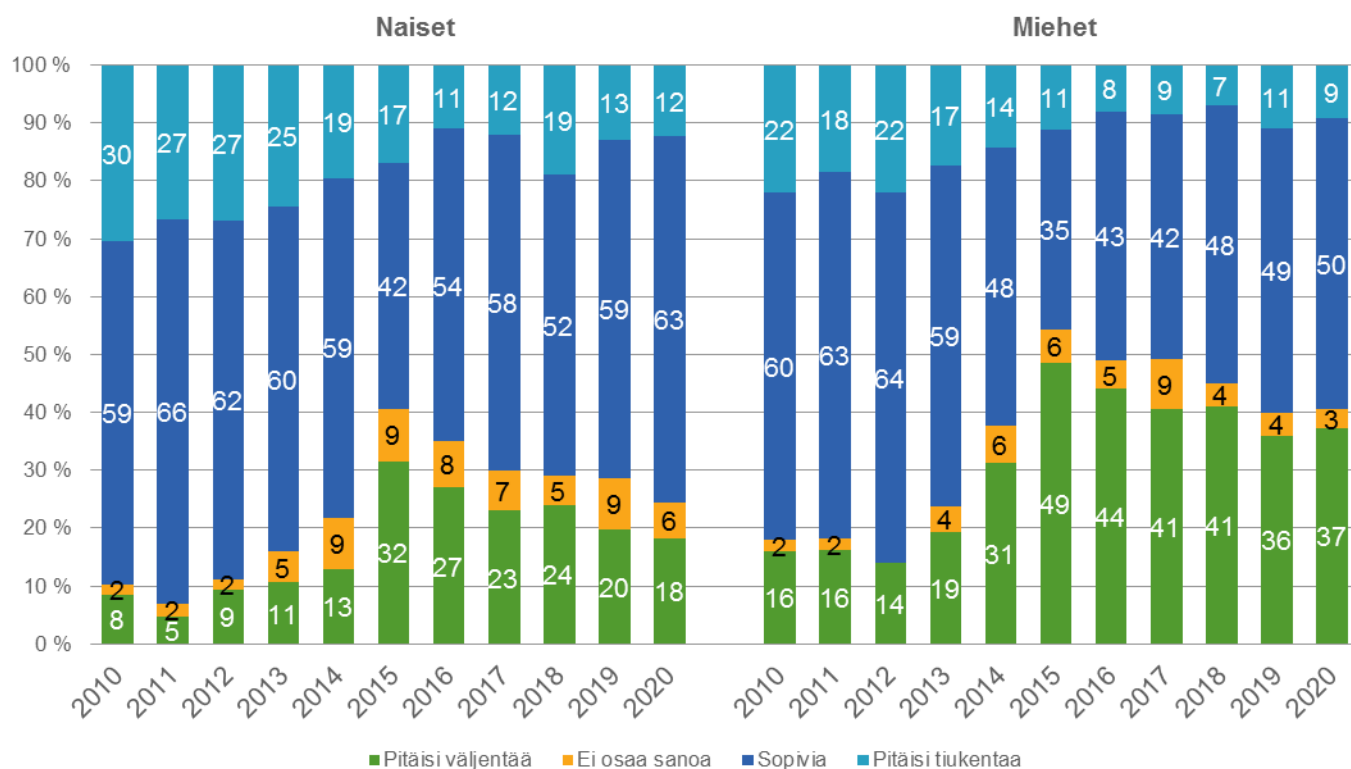
Vuoden 2015 jälkeen alkoholipoliittikkaa sopivana pitävien osuus on hiljalleen kasvanut. Kehitys on jatkunut alkoholilain kokonaisuudistuksen myötä, ja alkoholipoliittisia rajoituksia sopivina pitävien osuus kasvoi vuoden 2018 49 prosentista 54 prosenttiin vuonna 2019. Vuonna 2020 vastaajista 57 prosenttia piti nykyisiä alkoholipoliittisia rajoituksia sopivina.

Väljempää alkoholipoliittikkaa toivovien joukko on viime vuosina pienentynyt. Vuonna 2020 tämä osuus oli edellisvuoden tasolla, 28 prosentissa ja tiukempia alkoholipoliittisia rajoituksia toivoi 11 prosenttia vastaajista. Reilu kolmasosa miehistä (37 %) ja viidesosa naisista (18 %) toivoi yhä väljempää alkoholipoliittikkaa. Sopivana alkoholipoliittikkaa piti miehistä 50 prosenttia ja naisista 63 prosenttia. Tämä sukupuolten välinen ero on huomattava ja on jo pitempään koskenut kyselyssä kaikkia alkoholipoliittikkaa koskeviin kysymyksiin annettuja vastauksia (Kuvio 2).

län mukaan tarkasteltuna väljempää alkoholipoliittikkaa toivovia on eniten 35–49-vuotiaissa ja vähiten yli 65-vuotiaissa sekä alle 25-vuotiaissa. Tiukemman alkoholipoliittikan kannatus on yleisintä yli 65-vuotiaissa ja vähäisintä 18–24-vuotiaissa. Suurinta kannatusta nykyiset alkoholipoliittiset rajoitukset saavat 18–24-vuotiaissa, joista 74 prosenttia vastanneista piti nykyisiä rajoituksia sopivina (Kuvio 3).

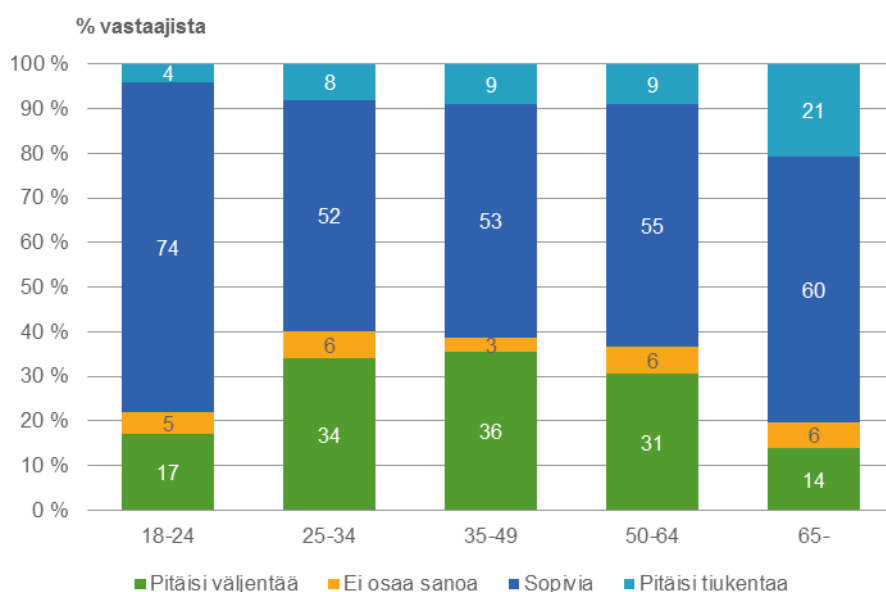
Uuden alkoholilain voimaantulo vuonna 2018 on vaikuttanut eniten 25–34-vuotiaiden mielipiteisiin. Vuonna 2018 tästä ikäryhmästä oli 47 prosenttia sitä mieltä, että alkoholipoliittikkaa pitäisi väljentää, mutta vuonna 2020 oli vastaava osuus enää 34 prosenttia. Myös alkoholipoliittikkaa sopivana pitävien osuus oli tässä ikäryhmässä noussut 41 prosentista vuonna 2018 52 prosenttiin vuonna 2020. Huomionarvoista on, että vuodesta 2019 väljempää alkoholipoliittikkaa toivovien osuus 35–49-vuotiaissa kasvoi 29 prosentista 36 prosenttiin vuonna 2020.

Kuvio 2. Naisten ja miesten suhtautuminen vallitseviin alkoholipoliittisiin rajoituksiin vuosina 2010–2019, prosenttia vastanneista

Kuten edellisinä vuosina, myös vuonna 2020 mielipidekyselyssä kokoomuksen (40 %) ja perussuomalaisten (37 %) äänestäjiksi ilmoittautuneista löytyi eniten alkoholipoliittikan väljentämisen kannattajia. Vähiten väljennyksiä alkoholipoliittikkaan kannattavia löytyi keskustan (20 %) ja vihreiden (22 %) kannattajista.

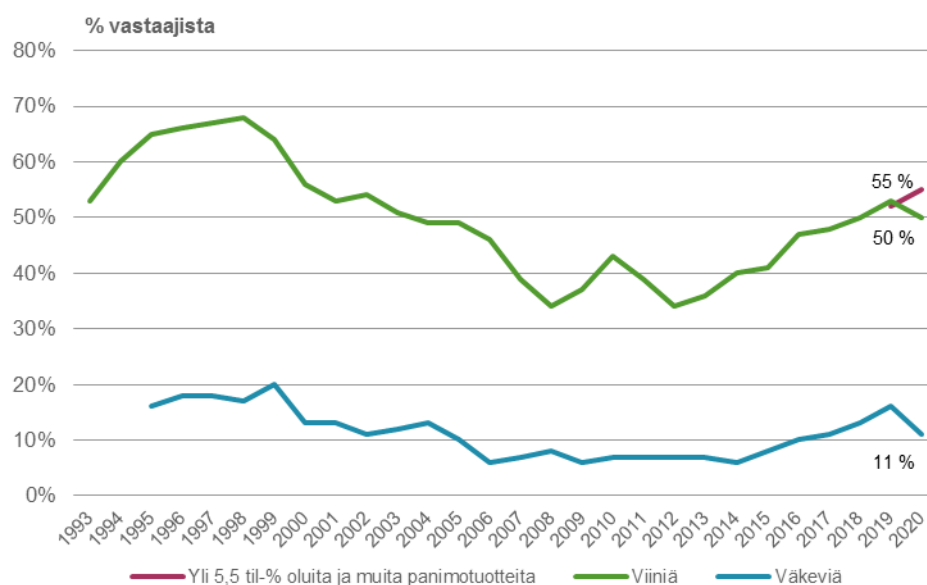
Kuvio 3. Suomalaisen suhtautuminen vallitseviin alkoholipoliittisiin rajoituksiin ikäryhmittäin vuonna 2020, prosenttia vastanneista

Mistä eri alkoholijuomia pitäisi saada ostaa?

Mielipidekyselyssä tiedustellaan myös, mistä vastaajien mielestä eri alkoholijuomia pitäisi saada ostaa. Viinien ja vahvojen oluiden myyntiin sopivia paikkoja on kysytty säännöllisesti 1980-luvun lopulta lähtien, ja väkevien alkoholijuomien sopivaa myyntipaikkaa on tiedusteltu vuodesta 1995. Kysymysvaihtoehdoista on vuoden 2018 jälkeisissä kyselyissä poistettu ne, jotka koskevat keskiolutta ja vahvaa olutta, koska tämänkaltaista erottelua ei enää ole olemassa uudessa alkoholilaissa. Näiden kysymysten sijaan vastaajilta kysyttiin mistä heidän mielestään yli 5,5 % oluita ja muita panimotuotteita pitäisi saada ostaa. Lisäksi kysyttiin entiseen tapaan mistä viinejä ja väkeviä pitäisi saada ostaa (Kuvio 4).

Kuvio 4. Vastaajien osuus, joiden mielestä yli 5,5 % oluita ja muita panimotuotteita, viiniä ja väkeviä alkoholijuomia tulisi saada ostaa päivittäistavarakaupoista 1993–2020, prosenttia vastanneista

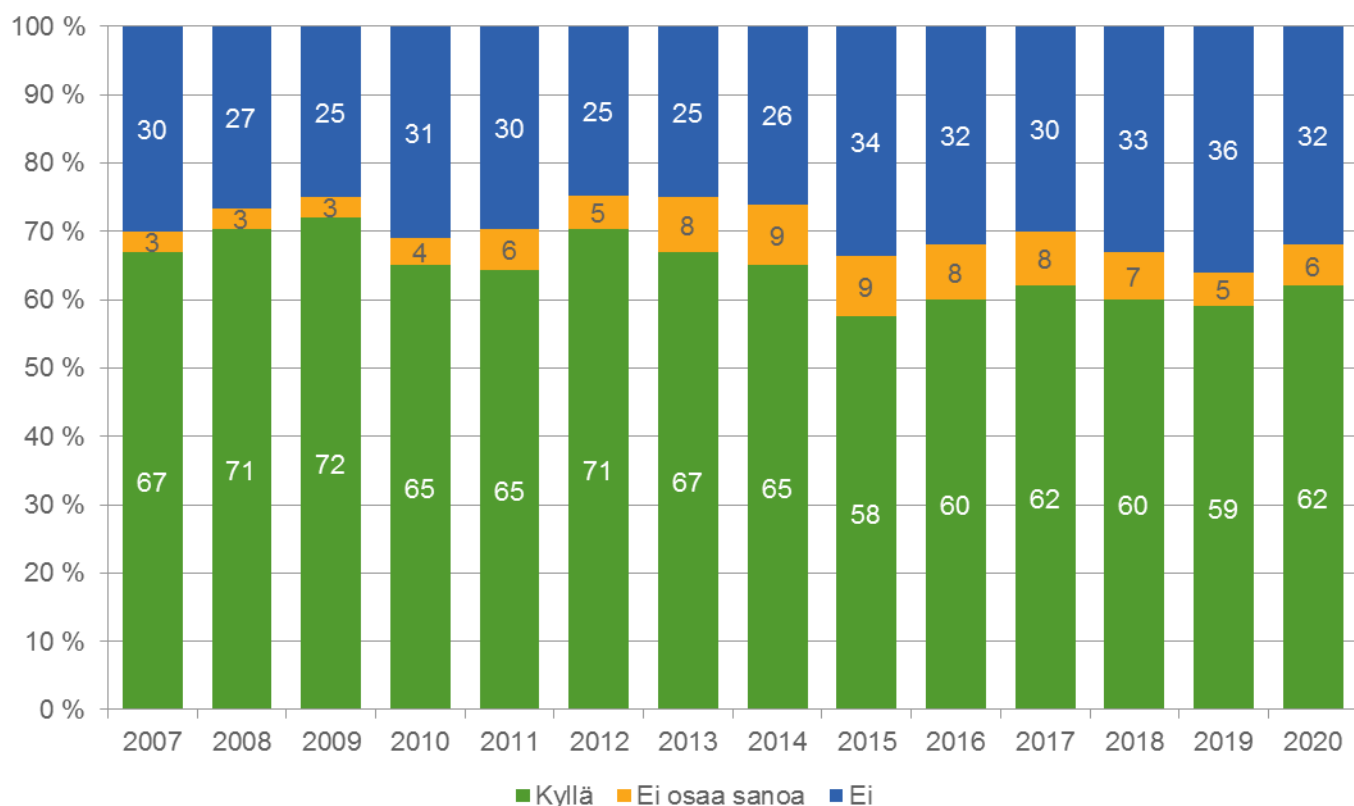
Vastaajista 50 prosenttia oli sitä mieltä, että viinejä pitäisi saada ostaa myös päivittäistavarakaupoista kun vastaava osuus vuonna 2019 oli ollut 53 prosenttia. Vuoden 2019 kyselyssä yli 5,5 % oluita ja panimotuotteita päivittäistavarakauppoihin haluavien osuus oli samaa kokoluokkaa, joskin hieman korkeampi (55 %) kuin viiniä päivittäistavarakauppoihin haluavien osuus. Huomionarvoista oli kuitenkin, että jos viinien tulo päivittäistavarakauppoihin tarkoittaisi, että niissä saisi myydä myös viinaa ja muita väkeviä alkoholijuomia, laskisi tämä viinejä päivittäistavarakauppoihin haluavien osuuden 50 prosentista 25 prosenttiin. Vuotta aikaisemmin vastaava osuus oli ollut 28 prosenttia.

Väkevien alkoholijuomien myyntipaikasta vallitsee suomalaisten parissa laaja yksimieliisyys, vaikka senkin suhteen on viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtunut muutosta liberaalimpaan suuntaan. Vuonna 2009 päivittäistavarakaupoista väkeviä halusi ostaa 6 prosenttia vastaajista, kun vastaava osuus vuonna 2019 oli noussut 16 prosenttiin. Vuonna 2020 väkeviä juomia päivittäistavarakaupoista haluavien osuus laski 11 prosenttiin.

Muita alkoholipoliittikkaan liittyviä mielipiteitä

Joka vuosi mielipidekyselyssä on kerätty tietoja myös väestön suhtautumisesta moniin muihin alkoholipoliittikkaa koskeviin kysymyksiin. Kyselyssä tiedusteltiin muun muassa, onko valtion alkoholimonopoli Alko ja sille annettu yksinoikeus alkoholijuomien vähittäismyyntiin hyvä tapa rajoittaa alkoholihaittoja. Tähän kysymykseen vastasi myöntävästi 62 prosenttia haastatelluista, kieltävästi 32 prosenttia ja 6 prosenttia jätti ottamatta kysymykseen kantaa. Naisista myönteisesti vastanneita oli 66 prosenttia ja miehistä 58 prosenttia. Viimeksi kuluneen viiden vuoden aikana myöntävästi vastanneiden osuus on ollut verrattain vakaa ja vaihdellut 58 ja 62 prosentin välillä (Kuvio 5).

Kuvio 5. Mielipiteet siitä, onko valtion alkoholimonopoli Alko ja sille annettu yksinoikeus alkoholijuomien vähittäismyyntiin mielestäsi hyvä tapa rajoittaa alkoholihaittojen laajuutta 2007–2020, prosenttia vastanneista

Mielipidekyselyssä oli kysymyksiä myös alkoholijuomien hinnoista. Vastaajilta kysyttiin: ”Mitä mieltä olette oluiden / mietojen viinien / väkevien alkoholijuomien hintatasosta maassamme”. Oluen hintatasosta kysyttäessä 46 prosenttia vastaajista oli vuonna 2019 sitä mieltä, että oluiden hinnat olivat sopivia ja 38 prosenttia oli sitä mieltä että hinnat olivat liian korkeita. Vuonna 2019 oluen hintatasoa sopivana pitävien osuus oli 42 prosenttia ja liian korkeina hintoja piti silloin 38 prosenttia vastaajista. Tämän vuoden kyselyssä mietojen viinien hintatasoa piti sopivana 55 prosenttia vastaajista ja väkevien alkoholijuomien kohdalla vastaava osuus oli 56 prosenttia. Vuonna 2019 vastaavat osuudet olivat olleet viineille 54 prosenttia ja väkeville juomille 52 prosenttia. Mietojen viinien ja väkevien juomien hintatasoa sopivina pitävien osuudet ovat pysyneet suurin piirtein samalla tasolla viimeiset viisi vuotta.

Mielipidekyselyssä kysyttiin lisäksi vastaajien suhtautumista myynnin ikärajoihin. Vuonna 2020 oluen, mietojen viinien, siiderien, long drink -juomien ja väkevien viinien 18 vuoden ostoikärajaa piti sopivana 93 prosenttia vastaajista, 1 prosentti liian korkeana ja 6 prosenttia liian matalana. Väkevien alkoholijuomien 20 vuoden ikärajaa piti sopivana 84 prosenttia vastaajista, 6 prosenttia liian korkeana ja 8 prosenttia liian matalana.

www.thl.fi/tilastot/alkoholimieliopiteet

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
thl.fi | @THLorg

ISSN 1798-0887

THL – Tilastoraportti 25/2020

Laatuseloste

Alkoholipoliittiset mielipiteet

Tilastotietojen relevanssi

Alkoholipoliittiset mielipiteet -tilaston tiedot tuotetaan otoksiin perustuvista kyselytutkimuksista ja ne ovat osa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Suomen alkoholiohjelmien seurantaan. Alkoholipoliittisten mielipiteiden seuranta on tehty osana Juomatapatutkimusta vuodesta 1968 lähtien ja vuosittaista seurantaan on tehty vuodesta 1984 lähtien.

Tilasto kuvaa väestön suhtautumista vallitseviin alkoholipoliittisiin rajoituksiin, mielipiteitä alkoholijuomien sopivista myyntipaikoista sekä väestön käsitystä Alkon toteuttamista toimenpiteistä, alkoholijuomien nykyisistä hinnoista ja alkoholijuomien ostoon oikeuttavista ikärajoista.

THL:n lakisääteinen tehtävä (668/2008) on tutkia ja seurata väestön hyvinvointia ja terveyttä, niihin vaikuttavia tekijöitä ja niihin liittyviä ongelmia, ongelmien yleisyyttä ja ehkäisymahdollisuuksia, sekä kehittää ja edistää toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja ongelmien vähentämiseksi (2 §). Kyselytietojen avulla voidaan seurata alkoholipoliittisten mielipiteiden kehitystä koko maan tasolla. Tilastoa käytetään yhteiskunnallisen päätöksenteon, tutkimuksen ja kansallisen alkoholipoliitiikan seurannan tarpeisiin ja sen perusteella voidaan vuositasolla seurata, miten laaja väestön tuki harjoitetulla alkoholipoliitiikalla on Suomessa.

Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Tietoja väestön alkoholipoliittisista mielipiteistä saadaan vuosittain THL:n ja Alkon toimeksiannosta tehdyistä mielipidetutkimuksesta sekä THL:n joka kahdeksas vuosi toteuttamasta Juomatapatutkimuksesta.

THL:n mielipidekyselyssä alkoholipoliittisista mielipiteistä haastatellaan vuosittain noin 1 000 henkeä. Tutkimusten aineisto kerättiin vuodesta 1964 vuoteen 2002 asti käyntihaastatteluina. Vuodesta 2003 alkaen tiedot on kerätty puhelinhaastatteluina väestörekisteristä satunnaisotannalla valituille 15–79-vuotiaille suomalaisille. Vuodesta 2018 alkaen kyselystä on jätetty alle 18-vuotiaat otannan ulkopuolelle. Otos edustaa koko Suomen väestöä, Ahvenanmaa pois lukien. Tutkimusaineisto ei sisällä henkilötunnuksia. Tietojen kerääjänä on viime vuosina toiminut Kantar TNS (aiemmalta nimeltään TNS Gallup/Suomen Gallup).

Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Mielipidekyselyssä kerättyjen alkoholipoliittisten mielipidetietojen oikeellisuutta, tarkkuutta ja niiden loogisuutta tutkitaan vertaamalla tuloksia aiempien vuosien tuloksiin ja muihin vastaaviin tutkimuksiin. Jos on syytä epäillä tiedonkeruumetodista johtuvaa virhettä, tarkistetaan asia erikseen Kantar TNS:n kanssa.

Tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Kantar TNS kerää tiedot väestön alkoholipoliittisista mielipiteistä vuosittain tammikuussa ja ne julkaistaan THL:n verkkosivulla seuraavan kevään aikana. Joka kahdeksas vuosi toteutetun Juomatapatutkimuksen alkoholipoliittisia mielipiteitä koskevat tulokset julkaistaan tilastoraportissa vain kerran, eli tiedonkeruun jälkeisenä vuonna. Tarkempi julkaisuaikataulu löytyy THL:n verkkosivuilta tilastojen julkaisukalenterista.

Ennen vuotta 2017 tuloksia ei vuositasolla ole raportoitu erillisessä tilastoraportissa, vaan kyselyn tuloksia on julkaistu muun muassa osana Päihdetilastollista vuosikirjaa sekä hyödynnetty tutkijoiden artikkeleissa ja esitelmissä.

Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys

Tilastoraportti väestön alkoholipoliittisista mielipiteistä julkaistaan kerran vuodessa THL:n verkkosivuilla osoitteessa: www.thl.fi/tilastot/alkoholimielipiteet.

Tietoja alkoholipoliittisista mielipiteistä julkaistaan myös vuosittain ilmestyvässä THL:n Päihdetilastollisessa vuosikirjassa, jonka verkkoversio on saatavilla osoitteesta www.thl.fi/paihdetilastollinen vuosikirja.

Tilastojen vertailukelpoisuus

Alkoholipoliittisia mielipiteitä koskevat tiedot koostuvat THL:n (ennen sitä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) ja Alkon alkoholipoliittinen tutkimuslaitos) keräämistä alkoholipoliittisia mielipiteitä koskevista aineistoista. Ne perustuvat toisaalta 1960-luvulta alkaen kerättyihin alkoholipoliittisia mielipiteitä koskeviin mielipidekyselyihin joita vuodesta 1984 on tehty vuosittain. Tällä hetkellä noin neljä viidesosaa tutkimuksen kysymyksistä kysytään joka vuosi ja loput niistä ovat vaihtuvia. Mielipidekyselyn otantaa muutettiin vuonna 2018 niin, että kyselyyn osallistuu vain täysi-ikäisiä, yli 18-vuotiaita suomalaisia. Otannan muutoksen vaikutus on kuitenkin niin vähäinen, ettei se vaikuta mielipidekyselyn tulosten vertailtavuuteen.

Selkeys ja eheys / yhtenäisyys

Alkoholilolujen kehitys on vaikuttanut siihen, kuinka laajasti alkoholipoliittisia mielipiteitä on kartoitettu ja jopa siihen, onko tietoja kerätty lainkaan tietyinä vuosina. Juomatapa-tutkimuksissa alkoholipoliittisten mielipiteiden tiedustelevaaminen on vaihdellut jopa niin suuresti, että vuoden 2008 juomatapatutkimuksessa alkoholipoliittisista mielipiteistä ei kysytty lainkaan.

Vuosittain tehdyssä mielipidekyselyssä pisin yhtenäinen vuosittain kerätty aikasarja käsittelee väestön mielipiteitä vallitsevista alkoholipoliittisista rajoituksista. Tätä kysymystä on tutkimuksessa tiedusteltu vertailukelpoisella tavalla vuodesta 1984 lähtien.

Vuoden 2020 tilastoa koskevat erityiskysymykset

Alkoholipoliittisia mielipiteitä koskevat tiedot vuodelta 2020 on kerätty tammikuussa 2020, eli ennen koronaviruspandemian puhkeamista Suomessa. Kevään ja kesän 2020 poikkeusolosuhteet alkoholiloloissa eivät siten heijastu kyselyn vastauksiin ja tuloksiin.